

Mojca Juriševič

Nadarjeni učenci v slovenski šoli

ANALIZA
KLJUČNIH
DEJAVNIKOV
ZAGOTAVLJANJA
KAKOVOSTI ZNANJA
V VZGOJNO-
IZOBRAŽEVALNEM
SISTEMU

Nadarjeni učenci v slovenski šoli

Mojca Juriševič

Ljubljana 2012

Nadarjeni učenci v slovenski šoli

Avtorica Mojca Juriševič
Recenzenta Drago Žagar in Marjan Blažič
Jezikovni pregled Gregor Tasič
Izdala in založila Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani
Za izdajatelja Janez Krek, dekan
Tehnična urednica Mira Metljak
Oblikovanje naslovnice Roman Ražman
Priprava Igor Cerar
Tisk Tiskarna Littera picta d.o.o. Ljubljana
Naklada 200 izvodov (prva izdaja, prvi natis)

Publikacija ni plačljiva.

Izid publikacije sta sofinancirala Evropski socialni sklad Evropske unije in Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport.

Univerza
v Ljubljani
Pedagoška
fakulteta

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST, KULTURO IN ŠPORT

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DEJNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37.091.21:159.924-053.5

JURIŠEVIČ, Mojca

Nadarjeni učenci v slovenski šoli / Mojca Juriševič. - 1. izd.,
1. natis. - Ljubljana : Pedagoška fakulteta, 2012

ISBN 978-961-253-094-5

262075904

VSEBINA

Uvod	5
1 VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE NADARJENIH UČENCEV DOMA IN V MEDNARODNEM PROSTORU	9
1.1 Značilnosti vzgoje in izobraževanja nadarjenih v Sloveniji	19
2 KONCEPTUALIZACIJA NADARJENOSTI	25
2.1 Značilnosti nadarjenih učencev	32
2.2 Stereotipne predstave o nadarjenih učencih	37
3 NADARJENI UČENCI V SLOVENSKI ŠOLI	39
3.1 Predstavitev empiričnega konteksta	39
3.1.1 Raziskovalna metoda	39
3.2 Strokovni delavci v šoli in starši o nadarjenih učencih in njihovem izobraževanju	46
3.2.1 Pojmovanje nadarjenosti	46
3.2.2 Odnos do nadarjenih učencev in njihovega izobraževanja	48
3.2.3 Predstave o vedenju nadarjenih učencev	50
3.2.4 Socialna pravičnost prilagajanja izobraževanja nadarjenim učencem	51
3.2.5 Stanje glede izobraževanja nadarjenih učencev	54
3.2.6 Primernost nekaterih oblik prilagajanja izobraževanja nadarjenim učencem	56
3.2.7 Družbena koristnost skrbi za nadarjene učence	60
3.3 Nadarjeni učenci o sebi in svojem izobraževanju	62
3.3.1 Kako se nadarjeni učenci počutijo v šoli?	63
3.3.2 Kaj nadarjenim učencem pomeni dejstvo, da so bili identificirani kot nadarjeni?	64
3.3.3 Kakšne spremembe nadarjeni učenci opažajo pri sebi zaradi identificirane nadarjenosti?	70
3.3.4 Kako nadarjeni učenci ocenjujejo skrb šole za nadarjene oziroma prilagoditve, ki so jih deležni v šoli?	78

3.3.5	Kako nadarjeni učenci ocenjujejo prilagoditve, ki jim jih zagotavljajo v šoli?	81
3.3.6	Katere dejavnosti v okviru šole so nadarjenim učencem najljubše in kaj predlagajo?	85
3.3.7	Kaj nadarjene učence v šoli najbolj motivira za učenje?	90
3.3.8	Kakšno samopodobo imajo nadarjeni učenci?	100
4	RAZPRAVA IN SKLEPNE USMERITVE	105
4.1	Odnos do nadarjenih učencev in njihovega izobraževanja	105
4.2	Nadarjeni učenci o sebi in svojem izobraževanju	108
5	LITERATURA	117
	Imensko in stvarno kazalo	125

*Nič ni bolj neenakega kot enaka obravnava neenakih.
Aristotel*

UVOD

V uvodniku k *Methodologies for Conducting Research on Giftedness* (Sternberg, 2010) sem zasledila zanimiv premislek o protislovju na področju sprejemanja nadarjenosti oziroma do »daru nadarjenosti«, češ da se pogosto obnašamo tako, kakor da nismo čisto prepričani, kaj naj z njim počnemo. Avtor uvodnika Robert J. Sternberg se v njem resno sprašuje, ali ne gre odnosa ameriškega vzgojno-izobraževalnega sistema do nadarjenih primerjati s tistim, ki ga dobimo, če nadarjenega učenca postavimo v vlogo bogataša, nas, manj premožne, pa v vlogo tistih, ki mu moramo pomagati, da le še bolj obogati. Iz tega gledišča namreč veliko učiteljev meni, razlaga avtor, da nadarjeni učenci v šoli nikakor ne potrebujejo dodatnih oziroma posebnih prilagoditev, zahteva po posebni obravnavi pa jih celo vznemirja. Po drugi strani pa se zaradi istega razloga veliko nadarjenih učencev ne želi izpostavljati zaradi svoje nadarjenosti in posledično odstopati od vrstnikov, četudi bi vzgojno-izobraževalne prilagoditve v razredih, ki so umerjeni na zahtevnostno raven pod njihovimi dejanskimi zmožnostmi, prispevale k razvoju njihovih potencialov. Po avtorjevem mnenju je opisani odnos do nadarjenosti eden glavnih krivcev za pomanjkanje raziskovalnih izsledkov na tem področju vzgoje in izobraževanja v primerjavi z drugimi področji, denimo s področjem učencev s posebnimi potrebami, vpliva pa tudi na (ne)financiranje različnih dejavnosti, na podlagi katerih bi nadarjenost natančneje razumeli ter v šoli tudi bolj strateško razvijali.

Če prvi del Sternbergovega premisleka o nesprejemanju nadarjenosti na področju vzgoje in izobraževanja kaj hitro ovržemo s predpostavko, da v slovenski šoli skrbimo za nadarjene učence, pa je treba njegov drugi del sprejeti kot dejstvo, ki velja tudi v našem znanstvenoraziskovalnem prostoru. Čeprav v slovenskih šolah že dobrih deset let obstaja sistematično pedagoško delo z nadarjenimi učenci, še vedno nimamo potrebnih empiričnih raziskav, ki bi pripomogle k bolj enoznačnim odgovorom na temeljna vprašanja, ki usmerjajo vzgojno-izobraževalno politiko na tem področju, kot denimo: Kakšen odnos imamo kot družba do izobraževanja nadarjenih učencev? V čem so si nadarjeni učenci in njihovi sošolci podobni, v čem se razlikujejo? Kakšna naj bo učinkovita sodobna vzgoja in izobraževanje nadarjenih? Zaskrbljenost je umestna, ker sta vidika med seboj dinamično povezana: raziskovalni izsledki usmerjajo, sprem-

ljajo in vrednotijo strokovna prizadevanja na področju dela z nadarjenimi učenci v šoli, ta narekujejo nadaljnje raziskave, ugotovitve, ki iz njih izhajajo, pa razvojno bogatijo in optimizirajo vsebinske vidike prakse. Brez vključevanja raziskovalnih spoznanj v vzgojno-izobraževalni kontekst nadarjenih učencev lahko v Sloveniji sicer izvajamo širokospektralne dejavnosti na ravni prepoznavanja nadarjenosti in dela z nadarjenimi učenci, za katere predvidevamo, da pozitivno prispevajo k njihovem razvoju, ne moremo pa potrditi stopnje njihove učinkovitosti ne za nadarjene učence ne za družbo, ki se razvija z njihovimi dosežki. Povedano drugače, na podlagi empiričnih dejstev kaže čimprej skrbno premisliti, ali niso slovenske šole po analogiji s Sternbergovo metaforo morda v vlogi radodarneža, za katerega pa ne vemo niti, kako občutljiv je za potrebe tistih, ki jim daje darila oziroma namenja strokovno pozornost, niti kako točno usmerja svoja prizadevanja v njihovem prepoznavanju in v različnih oblikah dela, ki jim jih prilagodi.

Monografija *Nadarjeni učenci v slovenski šoli* predstavlja »glas« 954 nadarjenih učencev, 2872 njihovih sošolcev, 1960 staršev, 1451 učiteljev, 121 šolskih koordinatorjev za delo z nadarjenimi in 129 ravnateljev iz osnovnih šol in gimnazij o tem, kakšna je obravnava nadarjenih učencev v slovenski šoli oziroma kako jo doživljajo učenci, ki jim je namenjena. Čeprav smo se pri raziskovanju soočili z metodološkim problemom manjkajočih vrednosti ter (pričakovano) nehomogenostjo skupine nadarjenih učencev, je iz predstavljenih raziskovalnih rezultatov mogoče razbrati osnovno linijo, ki nadarjene učence razlikuje od sošolcev ter šoli sporoča, da nadarjeni učenci v šoli potrebujejo predvsem učitelje, ki razumejo njihove dodatne oziroma posebne izobraževalne potrebe, občutek socialne sprejetosti, učne izzive ter medsebojno druženje in sodelovanje v sklopu obogatitvenih dejavnosti (dejavnosti, namenjene nadarjenim učencem z namenom razširjanja različnih vidikov znanja in spodbujanja celostnega osebostnega razvoja izven rednega pouka, kot na primer tabor za nadarjene, sobotna šola ali tematska ekskurzija).

Verjamem, da bo vsebina te knjige pripomogla k natančnejšemu razumevanju obstoječega stanja obravnave nadarjenih učencev z vidika učencev ter socialnega konteksta, hkrati pa spodbudila kritični premislek ter nove strokovne in raziskovalne zamisli, ki bodo v prihodnje pripomogle k večji kakovosti pedagoške prakse. Val t. i. pozitivne psihologije se pri nas in v svetu namreč počasi, a zanesljivo širi tudi na področje vzgoje in izobraževanja nadarjenih učencev; če smo se še nedavno ukvarjali predvsem z nudenjem pomoči v šoli oziroma se osredinjali na učne težave in pomanjkljivosti, ki učence ovirajo pri učenju, je sedaj

nastopil čas, v katerem postajamo čedalje bolj pozorni na različne sposobnosti, spretnosti in vrline oziroma močna področja učencev ter skrbimo za njihov optimalen osebnostni razvoj v družbi. Nadarjeni učenci na poti svojega učnega razvoja in uresničevanja izjemnih potencialov v šoli prednostno namreč ne potrebujejo »po-moči«, temveč predvsem ustrezne zahteve in spodbude, pa tudi sodelovalno socialno okolje in podporo kompetentnih odraslih.

~

Zahvaljujem se ravnateljem osnovnih šol in gimnazij, ki so omogočili raziskavo o obravnavi nadarjenih učencev. Hvala tudi vsem učencem, njihovim staršem, učiteljem in koordinatorjem za delo z nadarjenimi učenci za aktivno sodelovanje v raziskavi. Hvala Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani za podporo in zaupanje v raziskovalno idejo ter sodelavcem in prijateljem za krajše in daljše pogovore, skozi katere sem oblikovala jasnejše in bolj točne misli. Hvala recenzentoma za skrbno recenzijo.

Mojca Juriševič

Česa si želijo nadarjeni učenci v slovenski šoli?

“Delo, kjer se razmišlja. Ker je tega v šoli zelo malo.”

“Več individualnega dela s profesorjem ali pa usmeritev razredov z nadarjenimi, vendar za vsak predmet posebej, saj niso vsi isto nadarjeni.”

“Da bi se istočasno povezali z nadarjenimi iz drugih šol in morda izvedli kakšno konferenco nadarjenih učencev.”

“Boljše priprave za tekmovanja, pri večini jih imamo samo dvakrat pred tekmovanjem. Dodatne vaje med poukom. Ker nimamo nivojev, tudi dodatni pouk ne bi škodil.”

“Ne vem. Prepoznan sem bil kot nadarjen dijak.

Moj učni uspeh je zadosten. Imam določene predmete v katerih uživam, večine pa ne maram. Menim, da bi morale šole krepiti poudarek na tistem delu, ki dijake veseli...”

“Razprave na posameznih področjih, tudi tistih, ki jih ni pri rednem pouku.”

“Da mi učitelji večkrat pustijo (dovolijo) povedati pravičen odgovor, da mi ni treba vedno molčati in čakati, da odgovorijo ostali.”

“Nič. Meni je čisto všeč tako kot je, ampak lahko bi se manj izpostavljalo nadarjene učence, saj je včasih prav nadležno.”

“Čeprav se nadarjeni učenci veliko družimo med seboj, bi lahko bilo tega še več.”

“Večje spoštovanje sošolcev in sošolk. Saj te včasih zmerjajo z piftar in podobno, ter da ko bi dobil kdaj slabšo oceno od drugih ne bi bili veseli, da si dobil slabšo oceno od njih.”

“Več izzivov, priložnosti, projektov ... bolj zanimiv pouk.”

“Biti normalni.”